

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ НА НАЦІОНАЛЬНУ СВІДОМІСТЬ УКРАЇНЦІВ

Постановка проблеми. ХХ століття запропонувало ще один варіант дослідження історії, де основоположним чинником є нація. Для того, щоб демос набув власної історії, він повинен пройти шлях усвідомлення себе як національно-своєрідного через відмежування від інших культурних сенсів.

Події кінця 2013 – початку 2014 р., які в публіцистичній і науковій літературі здобули назву «Революція гідності», справили значний вплив не лише на пришвидшення демократичного транзиту, а й формування національної самосвідомості в українців. По суті, суспільно-політичні зрушення цього періоду стали зразком небаченого досі стану громадсько-політичної мобілізації.

Актуальність даної теми обумовлюється тим, що Україна, на відміну від європейських країн, ще не є повноцінною державою-нацією із чітко визначеними інтересами, заснованими на національних цінностях, щодо яких склався би консенсус усередині більшої частини українців. За цих умов процес українського державотворення відбувається неоднозначно. Тому дослідження стану та особливостей розвитку і функціонування національної самосвідомості українського суспільства в сучасних умовах є актуальною проблемою, яка потребує особливої уваги.

Стан дослідження проблеми. Питання національної самосвідомості в умовах становлення української державності вивчають такі сучасні українські вчені як: М. Головатий, В. Жмир, Г. Касьянов, А. Колодій, С. Кримський, В. Лісовий, М. Михальченко, І. Надольний, М. Пірен, М. Попович, Ю. Римаренко, В. Смолій, П. Ситник та ін. Певні аспекти розвитку української національної самосвідомості (політологічні, соціально-психологічні) розглянуті в наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників: В. Андрущенко, В. Антоненка, О. Бабкіної, Ю. Бромля, Е. Вільсона, Б. Гаврилішина, Л. Дробіжевої, О. Забужко, Д. Міллера, Е. Сміта, А. Уледова, Р. Шпорлюка, О. Шморгуна, Б. Смельянова, П. Сорокіна, Є. Шипкова та ін.

Метою дослідження є спроба окреслити поняття «національна свідомість», з'ясувати її особливості, а також проаналізувати вплив Революції Гідності на трансформацію національної свідомості українського суспільства.

Об'єктом дослідження є національна свідомість як важливий чинник державотворення.

Предметом дослідження є вплив подій кінця 2013 – початку 2014 р. на національну свідомість українців.

Національна свідомість – поняття, сутністю якого є усвідомлення особистістю своєї приналежності до певного етносу. На формування цієї самосвідомості впливає низка чинників: територія, релігія, культура, мова, спільна історія, економіка тощо.

У людини з розвиненою національною свідомістю гармонійно поєднуються три певних моменти: здатність усвідомлювати сутність нації, з якою вона себе ідентифікує; надання важливого значення тому, як ставляться до неї, до її нації інші національні спільноти; усвідомлення того, що кожна нація є джерелом розвитку усіх інших націй, що разом складають людство [3, с. 248]. Гіпертрофія ролі хоча б одного із цих моментів є причиною появи вад у національній свідомості.

Тривалі роки соціального гніту з боку сусідніх держав негативно вплинули на свідомість українців. Проте особливо деформуючу роль у свідомості людей відіграла тоталітарна держава ХХ століття - СРСР, у якій активно пропагувалися ідеї колективної власності [6, с.147]. Внаслідок політики заборон і приниження не мали змоги повноцінно розвиватися національна культура, освіта, мова. Це спричинило значну деформацію національної самосвідомості, що заважає українцям і сьогодні усвідомити себе єдиною нацією, гідною мати власну державу [1, с.7].

Тож, від XV ст. російський фактор відіграє вкрай негативну роль в історії України. Імперська держава активно насаджувала теорію, що Москва – спадкоємиця Києва, а московські князі – «нащадки Рюриковичів», а, отже, вони спадкоємиці Візантії, Русі, Києва. На практиці – це облудне теоретичне гасло реалізовувалося загарбницькою політикою щодо українських земель.

На жаль, російська агресія не стихає й до сьогодні: на сході України триває війна. Один із авторитетних західних експертів Т. Снайдер зазначає, що Росія, розпочавши військовий наступ на Україну, порушила міжнародне право і підготувала ґрунт для європейської війни. Російське вторгнення в Україну скероване проти ЄС, який Москва вважає цивілізаційним суперником, що загрожує інтересам колишньої імперії. Тому, Т. Снайдер підкреслює: «Якщо Росія проковтне Україну – європейській системі кінець!» [5, с.113].

Без сумніву, події кінця 2013 – початку 2014 рр. стали відіграти фундаментальну роль у становленні громадянської української нації – невдоволені виступали за проєвропейську Україну, проти корупції, порушення прав людини, за свободу ЗМІ [2, с.40-41]. Революція Гідності пробудила національну самосвідомість у громадян – вони почали пишатися тим, що є українцями. Люди усвідомили себе громадянами, які мають змогу впливати на перебіг подій у державі.

Досліджуючи події кінця 2013 – початку 2014 рр., Т. Снайдер наголошує, що «Українські протестувальники не зробили того, що зробила б більшість із нас. Вони не розбіглися. [...] Вони побудували свої барикади, стали на них і сказали, що готові віддати життя за свободу. [...] Люди, гідність ризикували життям за цінності, відданість яким ми всі декларуємо; люди, що повернули велику націю від диктатури до демократії, заслуговують на більше, ніж на кредити...» [5, с.12]. Він підкреслює, що замість того, щоб відступити перед палицями та снайперським розстрілом, українці створили революцію. Поведінка народу стала зразком небаченої згуртованості, нескореності, завзятості й особистої сміливості.

Упродовж Революції Гідності постала Людина, гідність якої була зневажена і яка вийшла з протестом проти неповаги до себе, до, перш за все, особистих прав. Тобто українці прийшли вирішувати екзистенційні проблеми всього народу. Українське «Я» стало самоусвідомленим. Європейський вибір, свобода, справедливість та людська гідність стали чіткими орієнтирами. Суспільство визначилося і зробило свій вибір [4, с. 229]. Тобто психологічне «Я» українського народу усвідомило свої потреби, і тепер перейшло до чітко визначених дій. Відкидаючи тривалу невизначеність та нерішучість, Революція Гідності утвердила вибір і волю народу.

Впродовж трьох років у державі відбулися важливі зміни. Перша за все це стосується помітного розвитку громадянського суспільства та зміцнення національної ідентичності народу. Після Майдану держава не впала під натиском, хоча багато що було ліквідовано – включно з армією та Службою безпеки, які фактично були підконтрольні російській агентурі. Не справдилося те, на що сподівався сусід-агресор: Україна вистояла, і це стало свідченням неабиякої здатності українського народу до консолідації.

Про підвищення рівня патріотизму, прихильності до Євросоюзу свідчить низка проведених соціологічних досліджень. Підтримка української незалежності зросла в усіх трьох основних мовно-культурних групах: україномовних, російськомовних українців та етнічних росіян. Протягом 2013-2014 рр. відбулося зростання, пропорційне зі зростанням за 2001-2013 рр. Очевидно, що усі зміни відбулися в одному напрямку – до чіткішої прихильності до Заходу та значного віддалення від імперської ідеології.

Більше того, зросла підтримка навіть для гіпотетичного вступу України до НАТО, хоча ще чотири роки тому майже дві третини громадян ставилися до Північноатлантичного альянсу негативно. Відповідно підвищився рівень готовності українців боронити країну зі зброєю в руках та відстоювати свої громадянські права.

Отже, дослідивши теоретико-правові джерела, ми дійшли до наступних висновків:

1. Національна свідомість – категорія, сутністю якої є ідентифікація з певним народом, нацією. Провідна роль у процесі формування національної свідомості відводиться національній школі, в якій закладаються знання про мову, історію, культуру, традиції.

2. Революція гідності призвела до кардинальних змін в українській суспільній та індивідуальній свідомості. Одним з феноменів Майдану стала трансформація ідентичності українського суспільства, тобто зміна уявлення про себе як на внутрішньому рівні, тобто уявлення про себе всередині суспільства, так і на зовнішньому, тобто уявлення про Україну у світі.

3. Після подій кінця 2013 – початку 2014 р., значно активізувався процес переосмислення правових цінностей та формування правової культури демократичного суспільства з наголосом на гуманізацію права, розбудови демократичних правових форм соціального співіснування. Відбулися якісні зрушення у владній еліті у бік встановлення ефективного громадського контролю за владою, зменшення (а в перспективі зникнення) тиску на засоби масової комунікації, забезпечення поступального розвитку громадянського суспільства.

4. Одним із важливих наслідків Революції Гідності є консолідація української політичної нації та формування загальноукраїнської ідентичності. Остання поступово набуває рис громадянської ідентичності, що передбачає не тільки усвідомлення себе громадянином країни, але й активну участь у її житті. Майдан і події, що відбулись після нього, продемонстрували високу самоорганізацію громадян, їхню готовність боротися із сусідом-агресором.

Література

1. Карлова В. В. Особливості та суперечності розвитку національної самосвідомості сучасного українського суспільства. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2010. № 2. С. 5-14 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2010_2_3 (дата звернення: 22.03.2019)
2. Кривошеїн В. В. Вплив «Революції Гідності» на політичну та правову культуру українського суспільства. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2016. № 2. С. 37-57 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuuaup_2016_2_5 (дата звернення: 21.03.2019)
3. Кулішенко Л. А. Національна свідомість крізь призму світоглядних позицій українців. Світогляд-філософія-релігія. 2011. № 1. С. 246–255. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39518/27-Kulishenco.pdf?sequence=1> (дата звернення: 22.03.2019).
4. Онуфрив С. Трансформація ідентичності українського суспільства під час Революції Гідності. Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2016. № 41. С. 225–231 : веб-сайт. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/viewFile/7392/7393> (дата звернення: 22.03.2019)
5. Снайдер Т. Українська історія, російська політика, європейське майбутнє. К.: Дух і Літера, 2014. 232 с.
6. Шибко О. І. Сутність української національної ідеї. Схід. 2011. № 4. С. 145-149 URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/33799> (дата звернення: 22.03.2019)
7. Гнасевиц Н. В., Рудакевич О. М. Ідеологічна основа українсько-російських інформаційних воєн : Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Філософські науки. Розділ IV. Соціальна філософія і філософія історії. №13 -14(362-363). 2017. С. 90 – 105.